

Turinys

1. VAIKO EKOLOGIJA	13	Socializacijos tikslai	53
Prologas	14	Ugdyti savivaizdį	53
Ekologija, permainos ir vaikai	17	Kūdikystė: pasitikėjimas ar nepasitikėjimas (nuo gimimo iki vienerių metų)	54
Socializacija ir vaiko raida	17	Ankstyvoji vaikystė: savarankiškumas ar gėda ir abejonė (nuo 2 iki 3 metų)	55
Socializacija kaip procesas, būdingas tik žmonėms	18	Žaidimų amžius: iniciatyvumas ar kaltė (nuo 3 iki 5 metų)	55
Socializacija kaip abipusis dinamiškas procesas	19	Mokyklinis amžius: darbštumas ar menkavertiškumas (nuo 6 metų iki lytinės brandos)	55
Brendimas	19	Paauglystė: tapatumas ar tapatumo sumaištis (nuo lytinės brandos iki 18 metų)	55
Genai	20	Ankstyvoji branda: artumas ar izoliacija (nuo 18 metų iki brandos vidurio)	56
Temperamentas	22	Brandus amžius: generatyvumas ar stagnacija (nuo brandos vidurio iki vėlyvosios brandos)	56
Planinga ir neplaninga socializacija	23	Senatvė: pilnatvė ar nusivylimas (nuo vėlyvosios brandos iki mirties)	56
Socializacija, pokyčiai ir iššūkiai	24	Skatinti savireguliaciją	56
Vaikystės samprata ir pokyčiai	26	Skatinti norą siekti	57
Socializacija ir prisitaikymas	28	Išmokyti atitinkamą socialinių vaidmenų	57
Teorijos, susijusios su socializacija	30	Įgūdžių formavimo priemonės	58
Socializacijos tyrimas ekologijos kontekste	31	Socializacijos veiksniai	60
Mikrosistemos	32	Šeima	60
Mezosistemos	34	SOCIALIZACIJOS DALYVIAI IR JŲ PAMOKYMAI: TIKROVĖ	61
Egzosistemos	35	Mokykla ir vaikų priežiūros įstaigos	63
Makrosistemos	36	Bendraamžiai	64
Ekologinių sistemų sąveika laike: chronosistema	39	Žiniasklaida	66
Svarbių istorinių įvykių įtaka	39	Bendruomenė	67
Dabarties įvykių įtaka	41	Socializacijos būdai	68
Šiandieninė ekologija	42	Emociniai būdai (veikia jausmai)	69
EKOLOGIJA GYVENIME: REALYBĖS ŠOU	45	Operantiniai poveikio būdai (veikia aplinkybės)	70
Epilogas	46	Pastiprinimas	71
Santrauka	47	Blėsimas	72
Užduotys	48		
Literatūra	48		
2. SOCIALIZACIJOS EKOLOGIJA	49		
Prologas	50		
Socializacijos procesas	51		

Bausmė	72	Tėvų valdžios tipai	112
Grįžtamasis ryšys	74	Ekonominė parama	112
Praktinis mokymasis	75	Dviejų maitintojų šeima	113
Stebėjimo būdai (poveikis kyla iš mėgdžiojimo)	76	PATARIMAI ŠEIMOMS, KURIOSE DIRBA ABU TĖVAI	113
Modeliavimas	76	Ugdymas ir emocinė parama	114
Kognityviniai būdai (poveikis kyla iš informacijos apdorojimo)	77	Makrosistemos įtaka šeimoms, socializacijai ir vaikams	115
Nurodymai	78	Socioekonominė padėtis	115
Standartų nustatymas	78	Klasių apibūdinimas	117
Argumentavimas	79	Klasės poveikis	118
Sociokultūriniai būdai (veikia prisitaikymas)	81	KOKIA REIKŠMĖ SOCIOEKONOMINĖ PADĖTIS TURI SPECIALISTAMS?	121
Grupės spaudimas	81	Etninė priklausomybė	121
Tradicijos	82	Religinė orientacija	124
Apeigos ir nusistovėjusi tvarka	83	Chronosistemos įtaka šeimai, socializacijai ir vaikams	126
Simboliai	84	Sociopolitiniai pokyčiai	127
Mokymosi būdai (mokinystė)	84	Ekonominiai pokyčiai	128
Socializacijos rezultatai	85	Technologiniai pokyčiai	128
Vertybės	85	Primant kaitos iššūkį: galios suteikimas šeimoms	129
Nuostatos	85	Epilogas	130
Motyvai ir atribucijos	86	Santrauka	131
Savivertė	86	Užduotys	132
Elgesio savireguliacija	86	Literatūra	132
Moralės normos	87		
Lyčių vaidmenys	88	4. AUKLĖJIMO EKOLOGIJA	133
Epilogas	89	Prologas	134
Santrauka	89	Auklėjimas	135
Literatūra	90	Makrosistemos poveikis auklėjimui	136
Užduotys	90	Politinė ideologija	137
3. ŠEIMOS EKOLOGIJA	91	Kultūra	138
Prologas	92	Socialinė-ekonominė padėtis	141
Šeimos sistemos	93	Etniškumas ir religija	143
Pamatinė šeimos struktūra	94	Bendradarbiavimo-tarpusavio priklausomybės (kolektyvistinė) orientacija	145
Pagrindinės šeimos funkcijos	97	Konkuravimo-savarankiškumo (individualistinė) orientacija	148
Šeimos kaita	97	Chronosistemos įtaka auklėjimui	150
Struktūriniai šeimos pokyčiai	97	Istorinės tendencijos	151
Šeimos saitai	98	XVIII amžius	151
Skyrybos ir įstatymai	98	XIX amžius	152
Skyrybos ir šeima	99	XX amžius	152
Skyrybų poveikis vaikams	100	Šeimos dinamika	153
Vienišos motinos (tėvo) globa	102	Vaikų savybės	154
REKOMENDACIJOS VISUOMENEI, KAIP PAREMTI VIENIŠAS		AUKLĖJIMAS IR PROBLEMINIO PAAUGLIŲ ELGESIO PREVENCIJA	155
MOTINAS IR VAIKUS AUGINANČIUS TĖVUS	103	Šeimos savybės	159
Jungtinė globa	104	Auklėjimo stilius	162
Giminaičių globa	105	Mikrosistemos įtaka: tarp tėvo/motinos ir vaiko	162
Patėvių šeimos	106	Prierašumas	163
Partnerystės šeimos	108	Savireguliacija ir prosocialus elgesys	164
Šeimos, turinčios įvaikių	110	Kompetencija ir pasiekimų motyvacija	166
Šeimos funkcijų pokyčiai	110	Mezosistemos įtaka: tarp tėvų ir kitų žmonių	168
Reprodukcija	110	Mokykla	168
Socializacija (švietimas)	111	Bendruomenė	168
Socialinių vaidmenų priskyrimas	111		

Tinkamos auklėjimo priemonės	169	Sprendimai švietimo klausimais	219
Atitiktis raidai	170	Mokyklos pasirinkimas	221
Vadovavimas ir drausminimas	170	Įvairovė ir lygybė	222
Netinkamos auklėjimo priemonės	171	Lytis	222
Blogas elgesys su vaiku: prievarta ir nepriežiūra	171	Etniškumas	223
Fizinė prievarta	172	Religija	229
Seksualinė prievarta	172	Negalia	230
Psichologinė ir emocinė prievarta	173	Chronosistemos įtaka mokyklai	234
KO TĖVAI NIEKADA NETURĖTŲ DARYTI	174	Prisitaikymas prie socialinės kaitos	235
Blogo elgesio su vaikais koreliacija ir padariniai	174	Technologijos	236
Šeima ir blogas elgesys	174	Smurtas	238
Vaikas ir blogas elgesys	176	Piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis	240
Bendruomenė ir blogas elgesys	177	MAŽŲ VAIKŲ SMURTO PREVENCIJA	240
Santrauka	178	MAKROSISTEMOS IR CHRONOSISTEMOS POVEIKIS MOKYKLAI	241
Epilogas	178	Mezosistemos poveikis mokyklai	242
Užduotys	179	Mokyklos ir vaiko ryšiai	242
Literatūra	180	Mokyklos ir šeimos ryšiai	243
5. VAIKŲ PRIEŽIŪROS EKOLOGIJA	181	KAS LEMIA VAIKŲ PASIRENGIMĄ MOKYTIS?	246
Prologas	182	Mokyklos ir draugų grupės ryšiai	247
Vaikų priežiūra	183	Mokyklos ir žiniasklaidos ryšiai	248
Optimalios kokybiškos priežiūros sudedamosios dalys	184	Mokyklos ir bendruomenės ryšiai	248
Makrosistemos įtaka vaikų priežiūrai	188	Sėkmingai dirbančių mokyklų ir sėkmingo mokymo bruožai	250
Chronosistemos įtaka vaikų priežiūrai: koreliacijos ir rezultatai	190	Santrauka	250
Vaikų priežiūra ir psichologinė raida	191	Epilogas	250
Vaikų priežiūra ir socialinė raida	193	Užduotys	252
Vaikų priežiūra ir pažintinė raida	194	Literatūra	252
Mezosistemos įtaka vaikų priežiūrai	196	7. MOKYMO EKOLOGIJA	253
Mokyklos ir bendruomenės įtraukimas į vaikų priežiūrą	196	Prologas	254
Vyriausybės ir verslo įtraukimas į vaikų priežiūrą	198	Mokytojo, kaip socializacijos dalyvio, vaidmuo	256
Vaikų priežiūra ir socializacija	200	Mokytojo savybės ir vaiko mokymasis	258
Skirtingų ikimokyklinio ugdymo programų poveikis		Mokytojai kaip lyderiai	258
socializacijai	200	Mokytojas kaip vadovas	260
Pažintinė mokymo programa (mokinio pasirenkama)	201	Mokytojų lūkesčiai	261
Tiesioginio mokymo programa (mokytojo parenkama) ...	203	Mokinio savybės ir mokytojo bendravimas	262
Montessori mokymo programa (mokinio pasirenkama) .	204	Lytis	263
Raidos sąveikų programa (mokinio pasirenkama)	205	Tautybė	263
Socializacijos įtaka vaikų priežiūros ideologijai	206	Socioekonominė padėtis	268
Raidą atitinkanti vaikų priežiūra	208	Mokymosi stilius	269
Bendroji vaikų priežiūra	208	Negalia	272
Globėjai ir vaikų apsauga	210	Vaiko negalios nustatymas ir įvertinimas	273
Epilogas	210	Įtraukimas	274
Santrauka	213	Rizika ir atsparumas	275
Užduotys	214	Vaikai ir skurdas	276
Literatūra	214	Vaikai ir piktnaudžiavimas narkotikais	277
6. MOKYKLOS EKOLOGIJA	215	Smurtas šeimoje	280
Prologas	216	Makrosistemos įtaka mokymuisi	281
Mokyklos, kaip socializacijos dalyvės, funkcija	217	Mokymo ir mokymosi koncepcijos	281
Makrosistemos poveikis mokykloms	219	KAIP MOKYTOJAI GALĖTŲ PADĖTI VAIKAMS, KURIŲ ŠEIMOSE	
		SMURTAUJAMA?	281
		Socializacijos rezultatai skirtinguose mokymo kontekstuose	284

Atsakomybė ir standartizavimas	286	Mezosistemos poveikis bendraamžių grupei	329
Mezosistemos įtaka mokymui	286	Grupės sąveikos, tarpininkaujant suaugusiems	330
Tėvų įtraukimas į mokymo procesą	286	Suaugusiųjų vadovavimo stiliai	331
KOKIA STRATEGIJA GALI SKATINTI MOKYTIS?	287	Komandinis sportas	332
Raidą atitinkantis mokymasis ir vertinimas	288	Epilogas	333
Epilogas	289	Santrauka	334
Santrauka	289	Užduotys	335
Užduotys	290	Literatūra	336
Literatūra	290		
8. BENDRAAMŽIŲ GRUPĖS EKOLOGIJA	291	9. ŽINIASKLAIDOS EKOLOGIJA	337
Prologas	292	Prologas	338
Bendraamžių grupė kaip socializacijos veiksnys	293	Žiniasklaida	340
Draugų svarba raidai	293	KA TV GUIDE GALI PASAKYTI APIE TELEVIZIJĄ?	342
Poreikis priklausyti ir socialinės sąveikos	294	Chronosistemos poveikis žiniasklaidai	342
Savojo Aš jausmas	296	Makrosistemos poveikis žiniasklaidai	344
Psichologinė raida: emocijos	298	Vaidinė žiniasklaida: televizija ir kinas (filmai vaizdo juostose ir kompaktinėse plokštelėse)	345
Socialinė raida: socialinė kompetencija	299	Televizija ir kinas	345
Kognityvinė raida: socialinis pažinimas	300	Veiksniai, darantys įtaką socializacijos rezultatams	359
Bendraamžių grupės socializacijos būdai	302	Atrankinis dėmesys	360
Pastiprinimas	303	Suaugusiųjų dalyvavimas	361
Modeliavimas	303	Mezosistemos poveikis	362
Bausmė	304	Bendruomenės ir žiniasklaidos ryšiai	362
DRAUGAI, VALDŽIA, UŽGAULIOJIMO TAKTIKA IR BAUSMĖ	305	Ryšys tarp mokyklos ir žiniasklaidos	363
Mokymasis iš senbuvio	306	Ryšys tarp draugų ir žiniasklaidos	363
Makrosistemos įtaka bendraamžių grupei: raidos užduotys	306	Šeimos ir žiniasklaidos ryšiai	364
Sutarimas su kitais	306	VAIKŲ TELEVIZIJOS ŽIURĖJIMO STRATEGIJA IR KRITIŠKO POŽIŪRIO UGDYMAS	365
Moralės normų ir vertybių sistemos kūrimas	307	Spausdinta žiniasklaida: knygos ir žurnalai	366
Tinkamų sociokultūrinių vaidmenų mokymasis	308	Kaip knygos ir žurnalai veikia vaikų socializaciją	367
KAIP TRIŲ KULTŪRŲ ATSTOVAI PER BENDRAAMŽIŲ GRUPĖ VEIKIA SOCIOKULTŪRINIŲ VAIDMENŲ RAIDĄ	309	Kodėl knygos ir žurnalai kelia susirūpinimą	369
Asmeninio savarankiškumo ir tapatumo siekimas	312	Fantazija ir tikrovė	369
Chronosistemos įtaka bendraamžių grupei: žaidimai ir veikla	313	Smurtas	370
Žaidimų reikšmė ir raida	313	Stereotipai	371
Kūdikų ir vaikščioti pradedančių vaikų žaidimai su draugais	315	DEŠIMT BŪDŲ, KAIP GREITAI SURASTI ETNINIUS IR LYČIŲ STEREOTIPUS VAIKIŠKOSE KNYGOSE	372
Žaidimai su draugais ankstyvojoje vaikystėje	316	Knygos, socializacija ir vaikų raidos etapai	373
Veikla su draugais nuo vaikystės vidurio iki paauglystės	316	Priešoperacinė stadija (nuo 2 iki 7 metų)	373
Veikla su draugais paauglystėje	318	Konkrečių operacijų stadija (nuo 7 iki 11–12 metų)	373
Sąveikos bendraamžių grupėje	318	Formalių operacijų stadija (nuo 11–12 metų)	374
Draugystės raida	318	Garsinės medijos: populiarioji muzika	374
Bendraamžių palankumas, nepaisymas ir atstūmimas	320	AR HIPOPAS ATPINDI KULTŪRA, AR JĄ FORMUOJA?	376
Bendraamžių socioterapija	322	Dialoginė ir daugialypė įranga	378
VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ TOBULINIMAS	323	Kompiuteriai ir internetas	378
Bendraamžių grupės dinamika ir socialinė hierarchija	324	Vaido ir kompiuteriniai žaidimai	380
DRAUGAI, PRESTIŽAS, VALDŽIA IR ĮTIKINĖJIMAS	324	SAUGUS INTERNETAS VAIKAMS	380
Priėmimas į grupę ir pašalinimas iš jos	325	Santrauka	382
Priekabautojai ir aukos	325	Epilogas	382
Gaujos	326	Užduotys	383
Draugų bendradarbiavimas, globojimas ir konsultavimas	328	Literatūra	384

10. BENDRUOMENĖS EKOLOGIJA	385	KAIP RANDASI PRIETARAI?	438
Prologas	386	Poveikis nuostatomis	440
Bendruomenė: struktūra ir funkcijos	387	Šeima	440
Bendruomenės įtaka socializacijai	390	Draugai	441
Fiziniai veiksniai	391	Žiniasklaida	441
Gyventojų tankumas ir jų savybės	391	Bendruomenė	442
Triukšmas	393	Mokykla	443
Namų išdėstymas ir jų tipas	393	Nuostatų apie įvairovę keitimas	444
Žaidimų aikštelės	393	KAIP SUKURTI PRIETARŲ NEVARŽOMĄ KLASĖS APLINKĄ?	445
Ekonominiai veiksniai	394	Motyvai ir atribucijos	446
Socialiniai ir asmeniniai veiksniai	395	Laimėjimų motyvacija	448
Artimiausioji aplinka	395	Kontrolės pobūdis	451
Sąveikų bendruomenėje modeliai	397	KONTROLĖS POBŪDŽIO MATAVIMAI	453
Bendruomenė kaip mokymosi aplinka	399	Išmoktas bejėgiškumas	454
Bendruomenė kaip paramos sistema	400	KAIP TĖVAI IR MOKYTOJAI GALI PADĖTI VAIKAMS IŠSIUGDYTI VIDINĘ KONTROLĘ?	455
Chronosistemos ir makrosistemos įtaka bendruomenės paslaugoms	400	KAIP TĖVAI IR MOKYTOJAI GALI PADĖTI VAIKAMS ATSIKRATYTI IŠMOKTO BEJĖGIŠKUMO?	456
Prevencinės, palaikomosios ir reabilitacinės paslaugos	401	Saviveiksmingumas	457
Prevencinės paslaugos: parkai, rekreacijos zonos ir švietimas	401	Savivertė	459
Palaikomosios paslaugos: šeima ir vaikas	403	Savivertės raida	460
Reabilitacija: resocializacija, psichikos sveikata, specialieji poreikiai	406	Kas daro įtaką savivertės raidai	463
Žmogui palankių bendruomenių kūrimas	407	Šeima	463
Ekonominė pagalba	409	Mokykla	464
Sveikatos priežiūra	412	Draugai	465
Parama šeimoms	413	KAIP TĖVAI IR MOKYTOJAI GALI UGDYTI VAIKŲ SAVIVERTĘ?	465
AR VAIKAS PASIRENGS PASIRŪPINTI SAVIMI?	415	Žiniasklaida	466
Specialiosios vaikų priežiūros paslaugos	416	Bendruomenė	467
Mezosistemos įtaka: bendruomenės paslaugų ir šeimos bei mokyklos ryšiai	417	Epilogas	468
Dalyvavimas ir atstovavimas vaikų interesams	418	Santrauka	469
Atstovų grupių rūšys	418	Užduotys	470
KOKIOS BENDRUOMENĖS PASLAUGOS YRA VEIKSMINGOS?	418	Literatūra	472
KAIP BENDRUOMENĖ GALI PRISIDĖTI OPTIMIZUOJANT VAIKŲ RAIDĄ?	419	12. SOCIALIZACIJOS REZULTATAI: SOCIALINIS IR ELGESIO ASPEKTAI	473
KAIP TAPTI VAIKŲ INTERESŲ GYNĖJU?	420	Prologas	474
Rūpinimasis vaikų apsauga	421	Savireguliacija ir elgesys	476
Epilogas	424	Asocialus elgesys: agresija	479
Santrauka	425	Biologinis poveikis	479
Užduotys	426	AR NETOLERANCIJA KLIUDO IŠSIUGDYTI SAVIKONTROLĘ, AR JĄ SKATINA?	479
Literatūra	428	Išmokimas	480
11. EMOCINIAI IR PAŽINTINIAI SOCIALIZACIJOS REZULTATAI	429	Informacijos apdorojimas	482
Prologas	430	Socialiniai pažintiniai veiksniai	482
Vertybės	433	Aplinkos veiksnų sąveikos	484
Vertybių formavimasis	435	Socialinis pažintinis modelis	485
Nuostatos	437	Ekologinis modelis	485
Nuostatų raida	438	KA DARYTI, KAD VAIKŲ AGRESYVUMAS MAŽĖTŲ?	487
		Prosocialus elgesys: altruizmas	488
		Biologinė įtaka	489
		Išmokimas	490

